

Innspill fra Spire og Latin- Amerikagruppene i Norge (LAG) til Gjedrem-utvalgets gjennomgang av det etiske rammeverket for Statens pensjonsfond utland (SPU)

Oslo, 23.06.2026

Spire og Latin-Amerika-gruppene i Norge (LAG) håper gjennomgangen til Gjedrem-utvalget vil føre til en forsterkning av de etiske retningslinjene. En styrkelse av retningslinjene er det som trengs for at Norge skal opprettholde sine miljømessige og folkerettslige forpliktelser. Vi oppfordrer Utvalget til å benytte denne muligheten til å styrke det etiske rammeverket slik at våre felles sparepenger forvaltes med hensyn til natur, mennesker og miljø.

Viktigheten av etiske retningslinjer

I mars sendte FNs arbeidsgruppe for næringsliv og menneskerettigheter et bekymringsbrev til Finansdepartementet¹, som viser sterk bekymring og viser til at beroelsen av Etikkrådet kan undergrave Norges forpliktelser. FN er tydelige på at dialog med selskapene ikke kan erstatte uttrekk av selskaper hvor menneskerettighetsbruddene er svært sterke. De kommer også med tydelige anbefalinger om hvordan de nye retningslinjene bør se ut, og ber Norge å sikre at det nye rammeverket beholder uttrekk som virkemiddel, følger internasjonale standarder og viser særlig aktsomhet i konfliktområder. FN presiserer at internasjonale aktører ser til de etiske retningslinjene til Oljefondet, og styrkede etiske retningslinjer vil dermed bidra til endrede standarder globalt.

Spire og LAG krever at klima og miljø må løftes eksplisitt i forslaget til det nye etiske rammeverket. Klimaendringene er vår tids største globale krise, og sammen med naturødeleggelse utgjør det en trussel for mennesker og jorden slik vi kjenner den. Vi håper at et forslag for et nytt etiske rammeverk legger til grunn at Norge oppfyller sine forpliktelser etter internasjonale avtaler om klima og natur.

Eksempler på problematiske oljefondsinvesteringer

Det finnes en rekke eksempler på at kravene til aktsomhetsvurderinger, eierskapsdialog og oppfølging av forventningsdokumenter ikke fungerte godt nok i praksis selv før etikkrådets arbeid ble satt i bero. De nevnte selskapene nedenfor er bare et lite utvalg av selskaper som begår dypt uetiske handlinger innenfor dagens etiske rammeverk. At Oljefondet kan være investert i disse selskapene snakker for det er et sterkt behov for å styrke de etiske retningslinjene.

¹ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=30863>

Smurfit Westrock er en av verdens største papp- og papirprodusenter, og pr 31.05.2026 eide oljefondet 3,41% av selskapet. Siden 1980-tallet har selskapet drevet med plantasjer og landanskaffelse i Cauca-regionen i Colombia, noe som har hatt alvorlige konsekvenser for lokalsamfunnene. Selskapet er ansvarlig for ulovlig landbeslag og ødeleggelse av natur og viktige økosystemer. Lokale bønder og urfolk har blitt fordrevet fra jorden de er avhengige av for sitt levebrød. I tillegg har selskapets virksomhet skapt splid og konflikt i lokalsamfunnet. Militariseringen av området og bruk av private sikkerhetsstyrker har ført til voldelige sammenstøt og drap på aktivister som forsvarer sine rettigheter. Colombia er blant de tre landene i verden med flest drap på menneskerettighets- og miljøforkjempere. Dette rammer lokalbefolkningens mulighet til å åpent kritisere selskapet.

Shell PLC (eierandel 2,43% per 31.12.2025)

Shell er blant de største enkeltinvesteringene til oljefondet. Shell sine planlagte utslipp frem til 2030 utgjør hele 1,6 prosent av det globale karbonbudsjettet. Når Oljefondet er investert i selskaper som ikke er i tråd med Parisavtalen, arbeider ikke NBIM i tråd med mandatet om fremtidige generasjoner. Siden 2011 har Shell rapportert mer enn 1000 oljesøl, og i Nigeria skjer det oljeutslipp tilsvarende Exxon-Valdez ulykken hvert år. Shell ble i 2023 pålagt av en nederlandsk domstol å redusere sine karbonsutslipp med 45 prosent innen 2030, men har likevel fortsatt leting etter nye olje- og gassreserver. Når NBIM ikke bruker påvirkningsverktøyene sine til å stemme for klimaforslag, ta i bruk nedsalg eller andre pressmidler, blir argumentet om aktivt eierskap blir meningsløst. Derfor trenger NBIM etiske retningslinjer som muliggjør uttrekk fra selskaper som bidrar til at vi ikke når klimamålene i Parisavtalen.

Palantir

Oljefondet har i dag investert 52 milliarder kroner i programvareselskapet Palantir, som flere menneskerettighetsorganisasjoner har kritisert. Selskapet er involvert i å lage KI-systemene som avgjør hvilke mål som skal bombes i Gaza, og systemene brukes også av ICE i til å gå etter immigranter i USA. Det har gjentatte ganger blitt anklaget for å bidra til autoritære, antidemokratiske vendinger. I april kom Palantir ut med et manifest, hvor de uttrykker hvordan KI bør brukes i krig og at noen kulturer er bedre enn andre. Flere eksperter har referert til manifestet som tek-fascisme. Grunnleggeren av selskapet, Peter Thiel er også kjent for sitt autoritære verdenssyn, da han blant annet hevder at monopolselskaper bør styre samfunnet fremfor folkevalgte. Vi trenger etiske retningslinjer som kan bidra til å styre norske sparepenger bort fra selskaper som medvirker til folkemord, menneskerettighetsbrudd og forvitring av demokratier.

Folkets fond, men folket ble ikke spurt

Spire og LAG ønsker å tydeliggjøre at prosessen med beroelsen av Etikkrådet og mandatet til Gjedremutvalget var svært udemokratisk og kritikkverdig. Vi er klare over at utvalget er blitt gitt et begrenset mandat, men vi ber dere likevel ta på alvor at Oljefondet

er folkets fond, og at det dermed bør speile folkets interesser. 7 av 10 nordmenn vil heller at Oljefondet tjener litt mindre enn at det bidrar til menneskerettighetsbrudd. Vi håper dere arbeider for at de reviderte etiske retningslinjer må sørge for at våre felles sparepenger faktisk investeres i fellesskapets interesser.

Spire og LAG krever:

- At de etiske retningslinjene for oljefondet styrkes, med særlig fokus på folkeretten, menneskerettigheter, urfolks rettigheter, miljø- og klimahensyn og demokrati.
- Klima og miljø må løftes eksplisitt i forslaget til det nye etiske rammeverket.
- Forbud mot investeringer i fossile selskapsobligasjoner.
- At selskapene Oljefondet er investert i følger OECDs retningslinjer og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Det er behov for reelle konsekvenser og mekanismer for uttrekk av selskapene ved brudd på disse.

I tillegg til disse kravene vil vi trekke frem og stille oss bak innspillet til Gjedremutvalget fra Forum for utvikling og miljø, datert 16.12.2025.